

право притягнути особу і до матеріальної відповідальності шляхом накладення штрафів, що сплачуються на користь Її Величності. При реформуванні та вдосконаленні законодавства України, яке зокрема стосується професійної відповідальності адвокатів та підтримання належного рівня престижу даної професії треба використовувати досвід інших держав, зокрема Великобританія має давню історію юридичної-адвокатської професії.

Хоча на сучасному етапі розвитку української адвокатури більш актуальним є проблеми доступності правових послуг для широкого кола споживачів, ніж проблеми якості їх надання. Проте, виходячи із соціального значення юридичної професії, виключної ролі права у суспільстві, вважається за необхідне брати до уваги як питання престижу так і питання ефективності юридичної роботи, що забезпечується не лише притягненням адвокатів до юридичної відповідальності але й вихованням у *всіх юристів відповідального ставлення до виконання професійних обов'язків*.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Дисциплінарного трибуналу Англії [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://www.solicitortribunal.org.uk/introduction.html>
2. Сайт присвячений правопорушенням у сфері правосуддя в Англії [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: http://www.unjustis.co.uk/Alerts/Solicitors_Disciplinary_Tribunal_2003.htm
3. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282
4. Положення про кваліфікаційно- дисциплінарну комісію адвокатури [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://vkdka.org/wp-content/uploads/2013/08/Polozhennia-KDKA-modelne.pdf>
5. Офіційний сайт Дисциплінарного трибуналу Англії [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://www.solicitortribunal.org.uk/constitution.html>
6. Ірландський сайт Дисциплінарного трибуналу [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://www.distrib.ie/about.htm>
7. Solicitors Act 1974 [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://www.statutelaw.gov.uk/content.aspx?LegType=All+Primary&PageNumber=54&NavFrom=2&parentActiveTextDocId=2188768&ActiveTextDocId=2189073&filesize=29664>

Тихомиров Олександр Деонисович,
професор кафедри теорії держави та
права НАВС доктор юридичних наук,
професор

ФІЛОСОФІЯ ПРОСТОРУ І ГЕОГРАФІЯ ПРАВА

В останні роки все більше суміжних соціальних, гуманітарних і природничих наук повертаються до осмислення значення простору й часу в побудові наукової картини світу. Як учені, так і практики усвідомлюють, що будь-яке соціальне явище або діяння конкретної людини мають свої просторові й часові параметри. Розвиток глобалізації, інформаційно-комунікативні технології, міграція населення й інші процеси, що визначають образ ХХІ століття, обумовлюють необхідність «просторово-часових уявлень» про світ на всіх рівнях буття і свідомості - від повсякденного життя людини до світоглядного й філософського осмислення, розуміння того, що кожне рішення опосередковане не тільки часом (коли воно приймається й коли буде реалізоване), але й місцем його прийняття та реалізації, що фіксується в певному багатомірному й складно структурованому просторі.

Багато наук включають у свій інструментарій поняття "простору й часу", однак серед них особливо виділяються історичні й географічні науки, для яких ці поняття є фундаментальними, але які розробляються на основі філософських уявлень про їх. У науковому плані найважливіше значення простору й часу відзначається вже при розгляді зв'язку таких найдавніших наук як філософія, історія, географія і юриспруденція, що проявляється, насамперед, через взаємозв'язок методологій і предметів їхніх досліджень, розвивається й ускладнюється в міру зміни останніх, знаходить своє конкретне втілення у філософських основах географії права й історії права.

Вивчення простору існування права є однією з основ юридичної компаративістики, що вивчає право в єдності його універсальних атрибутів - просторі й часі, що знаходить, наприклад, своє відображення у вивченні іноземного права, правових сім'ях, регіональному праві й т.д. Найбільш відомими серед них є роботи представників німецької школи геюриспруденції (М. Ланганс-Рацебург, А. Грабовські, К. Шмідт), які розглядали в основному публічне право в геополітичному просторі. М. Ланганс-Рацебург увів термін і сформулював визначення «географічної науки про право або геюриспруденції».

Проблематика просторового існування правової реальності в її філософських і географічному «вимірах» охоплює такі групи проблем як: еволюція поглядів на простір у філософії, географії й правознавстві; своєрідність адаптації у філософії права таких філософських категорій як "матерія", "рух", "простір", "час", "відбиття", "частина" й "ціле", "загальне" й "одиничне" і т.п.; осмислення простору онтології, гносеології й аксіології права (його існування як реальних правових систем, національного, регіонального, міжнародного права, а також його пізнання й осмислення, ідеалу права); усвідомлення специфіки розуміння руху правової матерії у просторі, понять правового простору, простору права, права простору й простіру в праві, а також географічного й соціального простору права; діалектики взаємодії й розвитку правових реальностей, їхніх джерел, рушійних сил, співвідношення внутрішніх і зовнішніх, глобальних і локальних факторів розвитку; визначення місця географії права в системах юридичних і географічних наук і розкриттям її внутрішньої структури, її співвідношення з філософією права й правовою географією; співвідношення права, суспільства й природи, відображеного в поняттях "географічне середовище", "середовище права", "навколишнє середовище" «правове середовище» і т.д.

Наприкінці ХХ - початку ХХІ вв. одним з напрямів наукових досліджень географічного спрямування, що найбільш активно розвиваються, стає регіоналістика (регіонознавство), за яким визнається статус міждисциплінарного, що накладає свої особливості на його розвиток. На цей час регіоналістика диференційована, «рознесена» по різних соціальних і гуманітарних науках: політології, економічній й історичній й іншим наукам. Її методологія й понятійний апарат плюралістичні, відрізняються від однієї науки до іншої. Причому простежується два рівні регіоналістики: мікрорівень - краєзнавство, регіони усередині країни; макрорівень - цивілізації, міждержавні об'єднання, континенти й т.д. Регіоналістика базується на диференціації геопростору, на його децентралізованості. Регіон не зводиться до «провінції», «периферії», «району», області», для яких необхідний й які можуть бути виділені тільки стосовно центра, а являє собою відносно стійку й «самодостатню» спільність, прив'язану до фрагмента геопростору. Регіони, що заперечують центр, рівноправні між собою, а тим самим регіоналізація геопростору протистоїть його глобалізації, нетотожна адміністративно-територіальному устрою країн. З багатьох понять географічних наук поняття «регіон» у такій його інтерпретації найбільше адекватне компаративізму в його «горизонтальному» вимірі, порівняльному правознавству, юридичній антропології, правовому плюралізму, які виходять із «різного», де «загальне» розуміється як те, що властиве «різному», є результат діалогу «різного», а не привнесено ззовні, тому що це спільність «одних й других», що зв'язує їх на відміну від «інших».

У пострадянській науковій і навчальній літературі, особливо в порівняльному правознавстві, неодноразово висловлювалися думки про необхідність розробки правової географії, юридичної географії, правової карти світу й т.п. Ці пропозиції мають на меті вивести юридичну науку в нову площину досліджень, а саме вивчення просторових аспектів правової реальності (правового простору, простору права), що не зводиться до території держави, але включає її як один зі своїх компонентів традиційне включення території в правове дослідження й правову реальність у вигляді: дії нормативно-правових актів у просторі, правового режиму території, адміністративно-територіального подолу, місцевого самоврядування і таке інше. Як правило, у подібних дослідженнях простір сприймається як територія, обмежена кордонами, на яку поширюється й у межах якої діють нормативно-правові акти й інші правові рішення, компетенція органів державної влади и т.д.

Для компаративізму, правової і юридичної компаративістики простір має, подібно часу, інше значення - форми існування різних регулятивів і правових явищ. Оскільки правова й регулятивна реальність багатомірні, багатоаспектні, то простір існування й функціонування права не може бути обмежений тільки прив'язкою до геопростору, а являє собою й культурний, ідеологічний, соціальний, цивілізаційний, віртуальний, кібернетичний й інші простори. Подібні розуміння простору розроблені в багатьох соціально-гуманітарних науках. При такому підході простір є фундаментальною властивістю будь-якого правового явища, а тому й просторовий підхід - одним з необхідних елементів будь-якого правового дослідження. Тоді, як й раніше, у випадках що розглядалися, передбачається необхідність існування дослідницької області, напрямку досліджень або чогось подібного, а в перспективі - автономної науки, предметом якої повинні стати просторові аспекти, властивості права й інших регулятивів, найбільш адекватне позначення якої може бути географія права. На відміну від правової географії, що повинна входити в комплекс географічних наук, подібно політичній та економічній географії, географія права - це застосування географічної методології, основою якого є порівняльний метод, географічних знань, компаративного підходу й відповідних знань до дослідження правової реальності, правового життя планети, регіону, країни. У цьому випадку, географія права буде входити в комплекс юридичних наук, а основу її складуть компаративно-географічні дослідження іноземного й внутрішнього права на рівні континентів, регіонів, країн, краю (місця), причому не тільки в описовому, але й у пояснюючих аспектах.

Подібні завдання вже реалізуються іншими гуманітарними науками, тому введення простору в правові явища буде сприяти взаємодії правознавства з ними. Географія права як й історія права являють собою дві основні частини юридичної науки й компаративістики. Те, що порівняльна історія права, що спочатку визнавалася основою порівняльного правознавства, надалі була незаслужено забута, а опис іноземного права як його необхідна складова послідовно відривалася порівняльним правознавством, що прагне до «логічності», «чистоті» порівняння, нанесло порівняльним дослідженням істотну втрату, оскільки цим фактично виключався такий фундаментальний принцип дослідження як принцип простору. Якщо продовжити, то можна припустити, що в Україні повинні існувати світова географія права й географія права України, завдання яких визначаються необхідністю вивчення простору правових зв'язків континентів, регіонів, країн світу й простору права України, включаючи його внутрішні й зовнішні (міжнародні) аспекти. Одним з напрямків географії права може стати картографія права, метою якої є розробка карт права.

Окремим і першочерговим завданням є розробка філософських засад географії права, які на світоглядному рівні обумовлюють ідеали й норми, наукову картину світу цієї науки, забезпечують взаємозв'язок її й світогляду, культури, соціальних і правових практик у часовому й просторовому контекстах, тобто в певну історичну епоху й на певному просторі. Філософські засади географії права не тотожні філософському знанню взагалі, як близькі, але й не тотожні філософія, філософія науки, філософії права й філософія правознавства як науки. Вони забезпечують взаємозв'язок географії права, практик, інших форм світогляду, культури, згідно її предмету й місцю в системі юридичних наук. Особливе значення філософські засади відіграють у реалізації евристичної функції географії права, тобто виявленні, поясненні нових раніше не досліджених, об'єктів, властивостей простору права й т.д., які вивчаються переважно на передньому краї науки, у її проблемному полі й т.д. Формування філософських засад географії права повинно здійснюватися на «стику» філософії, філософії права й юридичних та географічних дисциплін, шляхом вибрання й адаптації філософських знань до природи й потреб цієї науки, тобто їхньої конкретизації, уточнення, адаптації, наповнення новими смислами, тому вимагає як філософських, так і спеціальних наукових знань дослідника.

Тюріна Оксана Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії держави і
права НАВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА.

Процес пізнання права та правової дійсності людського існування відбувається з давніх часів й по сьогоднішній день. Право, щоб постійно прогресувати й адекватно реалізовувати ідеали справедливості, повинно завжди бути пізнавальним правом, завжди функціонувати у формі правового пізнання. Процес пізнання права, дослідження державно-правових явищ, вирішення державно-правових проблем за різних періодів розвитку юридичних знань нерозривно пов'язаний із використанням порівняння як пізнавальної операції співставлення, що призводить до приросту нового знання. Тому абсолютно істотним явищем для юриспруденції було формування порівняльної сфери наукових знань, що відбувалося тривалий період часу і виокремлювалося у порівняльне правознавство.

Сучасний стан розвитку порівняльного правознавства характеризується підвищеною зацікавленістю з боку наукової та викладацької громадськості як вітчизняної, так й зарубіжної, відносно його власної ідентичності як юридичної науки, наукової спеціальності та навчальної дисципліни, що й обумовлює актуальність даної наукової статті. Метою цієї статті є з'ясування якостей та потенційно можливих напрямів розвитку порівняльного правознавства на сучасному етапі.

Питаннями порівняльного правознавства в їх різноманітності цікавиться та займається на ґрунтовному науковому рівні широкий загал вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Батлер В., Бехруз Х., Бигич О.Л., Варга С., Дамірлі М.А., Кресін О.В., Лафітський В.І., Лисенко О.М., Марченко М.М., Оксамитний В.В., Оніщенко Н.М., Осакве К., Саїдов А.Х., Саломатін О.Ю., Скакун О.Ф., Тихомиров О.Д., Тихомиров Ю.О., Харитонов Є.О., Харитонова О.І. та інші.

Порівняльне правознавство пройшло складний історичний шлях свого формування, становлення та розвитку. Більшість вчених схильні вважати, що саме період ХІХ ст. характеризується як період інституалізації порівняльного правознавства, що визначалося економічними, суспільно-політичними та правовими процесами тогочасного світу, і потребувало відповідної реакції з боку науки, що й виявилось у формуванні порівняльного правознавства як специфічної сфери наукових знань. Визначеному передувало